

IZGOVARJAVA ANGLEŠKIH BESED: PREDLOGI K PRAVILOM NOVEGA SLOVENSKEGA PRAVOPISA

Znano je, da so v angleščini pravila o izgovarjavi črk in dvočrkij, kolikor jih je sploh mogoče postaviti, zelo zapletena. Pri poučevanju angleščine zato danes prevladuje stališče, da se je izgovarjavo angleških slovarskih enot treba učiti ob samem spoznavanju novega besedišča, torej ob vsaki slovarski enoti posebej. Nekatera splošna pravila so nam ob tem sicer v pomoč (npr. izgovarjava črke < r > v britanski angleščini), vendar je za številne črke in dvočrkja možnih več izgovarjav, zato je treba dejansko izgovarjavo vedno znova preverjati. To v veliki meri velja tudi za naglaševanje dvozložnih in večzložnih slovarskih enot.

Glede na to se postavlja vprašanje, ali je smiselno sestavljati pravila za izgovarjavo angleških slovarskih enot v slovenščini. Že sedaj je v Pravilih preglednica za angleško pisavo (razumljivo) najdaljša. Obsega skoraj tri strani, brez težav pa bi jo bilo mogoče podaljšati še za kakšno stran. Ob novih prevzetkih se pač ves čas pojavljajo nove možnosti. Poleg tega nam omenjena preglednica v veliki meri predstavlja le izgovarjavo posameznih zgledov, torej nam pogosto lahko koristi le v primeru, ko želimo preveriti izgovarjavo v njej navedenih zgledov. To velja zlasti za pisavo samoglasnikov, pa tudi nekaterih soglasnikov (npr. < ch >, < g >, < gh >, < s >, < th > itd.).

S svojim prispevkom se sicer vključujem v sedanji pristop k obravnavi izgovarjave angleških slovarskih enot v slovenščini, vendar sem ob preučevanju fonološkega prilaganja teh enot v slovenščini spoznal, da se nenehnemu dopolnjevanju omenjene preglednice in problemom v zvezi s tem lahko dokaj enostavno izognemo, če ne izhajamo iz angleške pisave, temveč iz angleške izgovarjave.

Seveda je v preteklosti na izgovarjavo angleških sposojenk v slovenščini v veliki meri vplivala pisava, ob tem pa tudi jeziki posredniki in nekateri drugi dejavniki, zato obstaja veliko zgledov, pri katerih takšno izhodišče ne pride v poštev. Toda to so večinoma zgledi, ki so bodisi že v celoti, tudi v pisavi, podomačeni in jih najdemo v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (npr. »sef«, »jahta«, »servis«, »blef«), ali pa so znana lastna imena, katerih izgovarjava se je oblikovala po istih načelih, npr. »Shakespeare« /šek-/ , »Churchill« /čer-/ , »London« itd. (primerjaj npr. zgled »Blake«, »Murphy« in »Donne«, z izgovarjavo po angleški izgovarjavi).

Takšnih, v bistvu nepotrebnih zgledov, je tudi v obravnavani preglednici le peščica, pri vseh ostalih in, kar je še pomembnejše, tudi pri večini navedenih mlajših prevzetkov, pa lahko izhajamo iz angleške izgovarjave in (ob upoštevanju glasoslovnih zakonitosti ter fonemskega oz. alofonskega inventarja slovenskega knjižnega jezika) iz izgovorno najbližjih slovenskih ustreznikov angleških soglasnikov, samoglasnikov in dvoglasnikov. Pomembna dodatna prednost takšnega pristopa je nedvomno v tem, da lahko dokaj zanesljivo predvidimo slovensko izgovarjavo tudi tistih zgledov, ki šele prihajajo ali bodo šele prišli iz angleškega jezika.

V primeru fonološkega prilaganja angleških soglasnikov to pomeni naslednje:

1. Vse angleške soglasniške foneme, razen /ŋ /, /ω /, /θ / in / ð /, v slovenščini zamenjamo z najbližjimi ustrezniki (npr. angl. /p/ s slov. /p/ itd.).

2. Angleški /ŋ/ v slovenščini vselej zamenjamo z izgovorno najbližjim ustreznikom, tj. z alofonom fonema /n/ - [ŋ]. Ker v slovenščini [ŋ] ne more biti na koncu besede, vselej izgovarjamo tudi mehkonebnik, ki mu sledi, ne glede na to, ali se v angleščini izgovarja ali ne (prim. angl. »doping« /-ŋ/, slov /doping-/).

3. Angleški /w/ pred samoglasnikom v slovenščini praviloma izgovarjamo zobnoustnično (»vokitoki«), angleški /v/ pred soglasnikom ali na koncu besede pa praviloma dvoustnično (npr. »Steve« [stíʋ]).

4. Angleška /θ/ in /ð/ zamenjujemo s /t/ in /d/.

5. Angleški <r> v slovenščini vselej izgovarjamo, ne glede na to, kdaj se v (britanski) angleščini izgovarja in kdaj ne.

6. Angleški <s> na koncu besede praviloma v vseh oblikah izgovarjamo po pisavi, torej tudi takrat, ko je v angl. /z/ (npr. »Miles«, »Williams«, »Jones«, pa seveda tudi v Pravidlih navedena zglede »Doors« in »Bowles«). Edina meni znana izjema je »blues«. Če <s> ni na koncu besede, je izgovarjava praviloma takšna kot v angleščini (npr. »Rose«, »Cruise«, »strip-tease« imajo /s/ samo v osnovni obliki).

7. Pri slovenski izgovarjavi prevzetkov upoštevamo prilikovanje nezvočnikov (npr. »knock-down« /-gd-/) in nezvenečnost oz. fortisno izgovarjavo nezvočnikov v izglasju (npr. angl. »jazz« /-z/, slov. /džés, džéza/).

V zvezi z izgovarjavo angleških samoglasnikov in dvoglasnikov je nekaj več nejasnosti, vendar za večino novejših zgledov veljajo naslednja pravila:

1. Angleška /i:/ in /ɪ/ zamenjujemo s slovenskim /i/ v naglašenem ter /i/ v nenaglašenem položaju, npr. zglede »Streep« in »strip« oba izgovarjamo /strip/.

2. Angleška /u:/ in /ʊ/ zamenjujemo s slovenskim /ú/ v naglašenem ter /u/ v nenaglašenem položaju; npr. »pool« in »Bull« oboje izgovarjamo z /-ú-/.

3. Angleška /a:/ in /ʌ/ zamenjujemo s slovenskim /á/ v naglašenem ter /a/ v nenaglašenem položaju, npr. »Carter« in »curry« oboje izgovarjamo z /-á-/.

4. Angleški /ɜ:/ praviloma zamenjamo s slovenskim /ə/ (»Burt«, »surf«), angleški /ə/ pa s slovenskim /ə/ (v Pravidlih npr. »Buster«, »Watergate« itd.), seveda pa v slovenščini vselej izgovarjamo tudi <r>.

Zdi se, da so v zvezi z izgovarjavo angleškega /ə/ najbolj problematični končni -er, -an in -on. V Pravidlih je za izgovarjavo angleškega <e> navedeno, da ga izgovarjamo polglasniško »na koncu besede za pisno -er«, npr. v »Booster«, »Buster«, »Leicester« in »Gloucester«. Očitno to pravilo velja le za nekatere zglede, saj po drugi strani najdemo v preglednici mnogo več zgledov s predpisanim /e/, namreč »kontejner«, »Chaucer«, »čarter«, »Mayflower«, »Guliver«, »starfighter«, »timer« in »kveker«. Kaže, da Pravopis pri tem sledi splošnemu pravilu, da »se izgovarja e kot polglasnik v tistih primerih, kadar v drugi osnovni obliki izpada« (SSKJ I, str. XXIV). V skladu s tem pravilom naj torej ne bi izgovarjali npr. »čarter« s polglasnikom, ker je roditelj »čarterja« in ne »čartra«. Kolikor vem, pa je zelo pogosta dejanska izgovarjava takšnih zgledov s polglasnikom v vseh oblikah (/čártər, čártərja/). Če je to sprejemljivo le za »pogovorni«, ne pa tudi »zborni« knjižni jezik, potem mislim, da bi bilo tudi za zglede tipa »Buster« bolje vztrajati pri izgovarjavi /báster, básterja/. Enako stališče imam do nenaglašenih končnih -an (»Bryan« oz. »Brian«, »Dylan«, -en (»Stephen«) in -on (»Jackson«).

5. Za angleške /e/, /æ/, /ɔ:/ in /ɒ/ sicer lahko sprejmemo osnovno pravilo, da jih načelno zamenjujemo z ozkima slovenskima /e/ in /o/. Izjeme so »besede z značilno glasovno zvezo, kjer sta v slovenščini lahko le široki e ali o, ali z značilno pripono (npr. -ent)« ter »besede, ki jih prevzemamo iz neposrednega glasovnega stika« (Toporišič, Slovenska slov-

nica, 1984:45). Ker pa je prav takšno prevzemanje vse bolj pogosto, se tudi v primeru teh samoglasnikov uveljavlja izgovarjava najbližjih slovenskih ustreznikov, namreč /ê/ za angleška /e/ in /æ/ ter /ô/ za angleški /b/. Tako imamo npr. za angl. /e/ v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) /ê/ v zgledih »gentleman« in »jumbo jet«, pogosto pa tako izgovarjamo tudi lastna imena (npr. »Kennedy«, »Lennon«, »Bellow«, »Benny« itd.). To je še bolj pogosto v primeru ang. /æ/, za katerega imamo že v SSKJ številne dvojnice z /ê/ in /é/, npr. »brendi«, »dandy«, »jazz«, »slang« in »snack bar«, pa tudi več zgledov samo z /ê/, npr. »(jazz) band«, »happy end«, »hendikep« in »smash«. Tudi za ang. /b/ ni težko najti zgledov, ki jih pogosto ali skoraj izključno izgovarjamo s slovenskim /ô/, npr. »song«, »copyright«, »kolidž«, »bobby«, »body-building«, »cockney«, »shopping«, »software« itd. Najmanj, kar bi torej morali dopustiti, je alternativna izgovarjava slovenskih /ê/ in /ô/ za navedene angleške samoglasnike. Seveda to ne velja za zglede, pri katerih sta se ozka /é/ in /ô/ že povsem uveljavila, npr. »dres«, »bek«, »hobi« ipd., toda takšni zgledi, kot že rečeno, tako ali tako ne sodijo v obravnavano preglednico. Kar zadeva ang. /ɔ:/, pa je tudi izgovorno najbližji slovenski ustreznik /ô/.

6. Angleške dvoglasnike /aɪ/, /eɪ/, /ɔɪ/, /aʊ/ in /əʊ/ zamenjujemo z dvoglasniškimi zvezami /aj/ (»Wilde«), /ej/ (»Wayne«), /oj/ (»Joyce«), /au/ (»Brown«) in /ou/ (»Coe«); angleške /eə/, /ɪə/ in /ʊə/ pa praviloma z /er/ (»Mary«), /ir/ (»Lear«) in /ur/ (»Morek«). Tu in tam sicer še vedno kaj izgovarjamo po pisavi, bodisi spontano, npr. (pri pisavi /o/ skoraj vedno) /ô/ v »holding«, »disco«, »go-go« itd., bodisi iz nekakšne ubogljivosti, npr. /aj/ v »aids«.

Toliko torej o izgovarjavi angleških besed z vidika fonološkega prilagajanja v slovenščini. Če pa ostanemo pri nehvaležnem ugotavljanju izgovarjave teh besed tako, da izhajamo iz pisave, torej tako kot obravnavana tabela v pravilih slovenskega pravopisa, pa so glavne spremembe in dopolnitve, ki jih predlagam, naslednje:

1. Za posamezne angleške črke in dvočrkja navajam dodatne možnosti izgovarjave; npr. za <a> dodajam /i/ in /ə/ ter ločujem zglede z ozkim in širokim /e/.
2. Dodal sem izgovarjavo nekaterih angleških dvočrkij, npr. <gn> - /n/.
3. Zglede, ki jih v slovenščini pišemo po izgovarjavi (npr. »kontejner«) sem, kjer je bilo mogoče, nadomestil s takšnimi, ki jih (vsaj včasih) še pišemo tako kot v angleščini (npr. »cocktail«), saj jih sicer nima smisla navajati.
4. Nekatere nevsakdanje zglede sem skušal nadomestiti z bolj splošno znanimi, npr. »Greenwich« namesto »Beebe«.
5. Kjer je bilo mogoče, sem navedel po en lastnoimenski in en občeimenski zgled; v sedanjih preglednici je pogosto naveden le eden ali drugi.

Izgovarjavo navajam le pri predlaganih zgledih in pri tistih, za katere menim, da v pravopisu navedena izgovarjava ni upravičena (npr. za »Holmes«) ali običajna (npr. za »Jackson«).

1.	a	- a	Barbara, Cardiff
		- e	Shakespeare, jazz, Mary, safe
		- ej	Watergate, lady
		- o	baseball
*	a	- a	Charlie /čárli/, dancing /dánsing-/
*		- é	Shakespeare, jazz /džéz-/
*		- ê	Mary, Jackson /džêkson/, cash and carry /kêš ent kêri/, brandy /brêndi/
*		- ej	Watergate, lady
*		- i	Wallace /vólis/, image /ímídz-/
*		- o	Wall Street /vólstrít/, baseball
*		- ə	Brian /brájən/, sex appeal /sêksəpíl/

* Dodati:		
* ae - i	–, reggae /régi/	
2. ai - aj	aids	
	- ej	container
	- e	Fairbanks
* ai - ai	–, aids	
* - ej	Paine /pêjn/, cocktail /kóktejl/	
* - e	Fairbanks, fair play /fêrplej/	
3. al - o	walkie-talkie	
* al - o	Walker /vóker/, walkie-talkie	
4. au - o	Auchinleck, Maugham	
* au - o	Faulkner /fókner/, austin /óstin/	
5. aw - o	Dawson, Shaw	
* aw - o	Shaw, squaw /skvó/	
6. ay - ej	Wayne	
	- i	Thackeray
* ay - ej	Wayne, speedway /spídvej/	
* - i	Thackeray, –	
7. c - k	Carlyle, cowboy	
	- s	pred e ali i: Cecil
* c - k	Carter /kárter/, cockney /kôkni/	
* - s	pred e ali i: Joyce /džójs/, rolls-royce /rólsrójs/, Lucy /lúsi/, city /síti/	
8. ch - č	Chaucer, charter – čarter	
	- k	Christie
	- h	yacht
* ch - č	Chaucer, charleston /čárlston/	
* - k	Christie /kristi/, –	
* Izpustiti ch - h		
9. ck - k	Mický, puck	
* ck - k	Dickens /dikens/, rock /rók/	
10. dg - dž	Wedgwood	
* dg - dž	Wedgwood, bridge /bridž-/	
11. e - i	Pete	
	- e	Jerry, charter, Kent, Mayflower
	- ə	na koncu besede za pisno -er: Booster
	- –	se ne izgovarja: Wilde, Poe, Mae, Leicester
* e - i	Cleveland /klívlend-/, receiver /risíver/	
* - é	Shelley /šéli/, bestseller /béstséler/	
* - ê	Jerry, charter, Lennon /lênon/, gentleman /džêntəlmen/	
* - ə	v nenaglašenem položaju za pisno -er: Carter /kárter/, /kárter/, printer /printər/, /printer/; tudi za -an, -en -on: Brian /brájən/ Stephen /stívən/, Jackson /džêksən/, /džêksən/, science fiction /sájəns fíksən/ (v zvezi s tem glej uvodno besedo)	
* - –	se ne izgov.: Wilde, shake /šêjk/	

12. ea - i Shakespeare, strip-tease
 - ej Yeats
 * - é Reagan /régan/, dreadnought /drédnot/
 * - ê Pearl /pêrl/, earl /êrl/
 * - ej Yeats /jêjc/, breakdance /brêjgdens/
 * - o Sean /šón/, -
13. ee - i Beebe, meeting
 * ee - i Greenwich /grínič/, feedback /fidbek/
14. ei - i Beith
 - e Leicester
 * ei - i Beith, receiver /risíver/
 * - e Leicester, -
 * - aj -, apartheid /apárthajd-/
15. er - er Perth, service
 - ær Buster
 * er - er Sherwood /šêrvud/, selfservice /sélfsêrvis/
 * - ær Pinter /píntær/, /-er/ printer /printær/, /-er/
16. ey - i Sydney, sydneyjski
 - e Eyre
 * ey - i Sydney, cockney /kôkni/
 * - e Eyre, -
 * - ej Grey /grêj/, disc jockey /-džókej/
17. ew - ju New York, Newton
 * ew - ju New York, steward /stjúard-/
 * - u Lewis /luís/, -
18. g - g Garry, girl
 - dž pred e ali i: Gerald, gin; vendar tudi g: girl, Twiggy
 * g - g Gatsby /gêdžbi/, grapefruit /grêjprut/
 * - dž pred e ali i: Gerald, gentleman /džêntəlmen/
 Gillingham /džílingem/, gin /džín/; vendar tudi g: Gershwin /gêršvin/, hamburger
 /-ger/, Ginsberg /ginzberg/, girl /gêrl, gêrl/
19. gh - f Clough
 Se ne izgovarja: Laughton
 * gh - g Edinburgh /édinburg-/, -
 * - f Laughlin /láflin/, -
 * - Se ne izgovarja: Laughton, lightshow /lájťšou/
20. gu - g Guernsey
 - gu Gulliver
 * gu - g pred samoglasnikom: Guernsey, -, Guinness
 * - /gínis/, guide /gájd-/
 * Dodati:
 * gn - n -, design /dizájn/
21. i - i dancing, Ian
 - j buick, Louis
 - aj Wilde, timer

*	i	- i	Disney /dízni/, city /siti/
*		-	Se ne izgovarja: -, business /bíznis/
*		- j	Louis, buick
*		- aj	Wilde, time-out /tájmaut/
22.	ie	- i	Pierce
		- e	friend /frénd-/
		- aj	pie
*	ie	- i	Fielding /filding-/, dixieland /díksilend-/
*		- e	-, friend /frénd-/
*		- aj	-, tie-break /tájbrejk/
23.	ir	- er	girl
		- ir	šir
		-er	Firebird
*	ir	- er	-, girl /gèrl/, gèrl/
*		- ir	Kirk /kírk/, sir /sír/
*		-er	Firebird /fájrbèrd-/, T-shirt /tíšert/
24.	j	- dž	James, jersey
*	j	- dž	James /džèjms/, jogging /džóging-/
25.	kn	- n	na začetku besede: knock-down
*	kn	- n	na začetku zloga: Knight /nájt/, knockdown, toda:
*			knock-out /knókaʊt/ in /nókaʊt/
26.	l	-	se ne izgovarja: walkie-talkie, Holmes
*	l	-	se praviloma ne izgovarja, kadar je nem tudi v ang.;
*			npr. Faulkner /fókner/, walkie-talkie; toda: Holmes
*			/hólms/, half /hálf/.
27.	ng	- ng	bowling
*	ng	- ng	Browning /bráuning-/, dumping /dámping-/
28.	o	- o	jockey, Boston
		- a	Donne
		- ou	Nome
		- u	Wolfe, Beowolf
		- ju	Home
	- o	- o	na koncu besede: San Francisco
*	o	- ó	Boston, cross-country /króskántri/
*		- ô	Bobby /bóbi/, body-building /bôdibilding-/
*		- a	Donne, comeback /kámbek/
*		- u	Wolfe, -
*		- ou	Pope /pôp/, poke /pôk/
29.	oa	- ou	Oates
		- o	Broadway
*	oa	- ou	Joan /džôun/, toast /tôust/
*		- o	Broadway, -
*	Dodati:		
*	oe	- ou	Joe /džôu/, -

30. oo - u saloon, Booster
 - o Doors /dorz-/
 * oo - u Hoover /húver/, pool /púl/
 * - o Doors /dórs-/, -
 * - a Blood, Sweat and Tears /blád-/, -
31. ou - au Bounty
 - a Douglas
 - o Gloucester
 - u joule
 * ou - au Bounty, outsider /áutsájer/
 * - a Douglas, country /kántri/
 * - o Gloucester, -
 - u Louis /lújs/, joule
 * - ju Houston /hjústón/, -
32. ow - au knock-down
 - ou show, bowl
 * ow - au Howe /háu/, knock-down
 * - ou Marlow(e) /márlou/, show
33. ph - f Phelps
 * ph - f Philadelphia, /filadélfija/, -
 * - v Stephen /stívan/, -
34. qu - kv Quebec
 * qu - kv Quebec, quickstep /kvíkstep/
 * Dodati:
 * sc - s Pred e, i: Priscilla /prisíla/, science fiction /sájans fikšón/
35. sh - š Shelley, sheriff
 * sh - š Shelley, shopping /šóping-/
 36. tch - č match
 * tch - č Thatcher /téčer/, match
37. th - t Thackeray
 - d Rutherford
 * th - t Thackeray, thriller /triler/
 * - d Rutherford, motherboard /máðarbord-/
 * Dodati:
 * ti - š -, science fiction /sájans fikšón/
38. u - u Bull
 - ju United, tuner
 - a dumping
 - e bluff
 - v quiz
 * u - u Fulbright /fúlbrajt/, bully /búli/
 * - ju Hume /hjúm/, duty free /djútifri/
 * - a Updike /ábdajk/, dumping
 * - e -, bluff /blêf/
 * - i -, business /bíznis/

39. ue – u blues
 * ue – u Sue /sú/, blues
40. ui – u juice
 * ui – u Cruise /krúz-/ , juice
 * – i guinness /gínis/, body-building /bôdibilding-/
 * – uj –, buick /bújk/
41. ur – er Churchill, Curtis
 * ur – er Chruchill, –
 * ur – ur Curtis /kúrtis/ (?), –
 * ur – ɛr Murphy /m`ərfi/, surf /s`ərf/
42. w – v Wilde
 – u Bowles
 * w – v pred samoglasnikom: Wilde, walkman /vókmen/
 * – u pred soglasnikom in na koncu besede: Brown /bráun/,
 * bowling /bôuling-/, know-how /nôuhau/
43. wh – v Whig
 – h Who is who
 * wh – v Whitman /vítman/, whist /víst/
 * – h Who is who, –
 * Dodati:
 * wr – r na začetku zloga: Wright /rájt/, wrestling /résling-/
44. x – ks xerography
 * x – ks Nixon /nikson/, dixieland /díksilend-/
45. y – i Bounty
 – j Yellowstone, cowboy
 – aj Carlyle
 * y – i Mary /mèri/, happy end /hèpi ênd-/
 * – j Yorkshire /jórksír/, yankee /jénki/
 * – aj Shylock /šájlok/, butterfly /bátərflej/
46. Pomni: (. . .) sward- /svôd-/
 * Op.: Se ne strinjam; mislim da <r>vedno izgovarjamo.

Rastislav Šuštaršič
 Filozofska fakulteta v Ljubljani